

Dušan
Moravec

Teatrološko delo Franceta Koblarja (Ob stoletnici rojstva)

Gledališče je bilo ob lepem slovstvu prva ljubezen in skrb profesorja Koblarja. Dve desetletji ga je spremljal s sprotnimi kritičnimi poročili, toliko časa kot nihče pred njim ali ob njem. V našem času je namenil svoje znanje in čas predvsem analizi domačih in tujih dramskih besedil, vendar pri tem nikoli ni zanemarjal uprizoritvenih prvin, ko je presojal značilne primerke te slovstvene zvrsti. Njegovi »čisti« teatrološki spisi so ob tem v manjšini in so nastajali pozneje kot gledališke kritike, vendar je treba ob tem upoštevati predvsem dvoje. Kasneje je sam pojasnil, kaj vse ga je zadrževalo, da je »šele pozno začel zbirati in ocenjevati našo kulturno preteklost«, predvsem razvoj dramskega slovstva in tudi gledališča samega: uredniško delo trinajstih let, večkrat prenegljena slovstvena kritika, razne krize pri listu, dvajset let gledališkega poročanja, delo v društvenih ustanovah;¹ in še nemara najpoprej, čeprav je to profesor obzirno zamolčal, tlaka srednješolskega učitelja. Še veliko pomembnejša pa je za našo presojo druga izpoved, ki potrjuje že večkrat zapisano misel o neločljivosti dramskega slovstva in gledališkega odra. Že zelo zgodaj je zapisal, da je literatura zvezana z gledališčem in gledališče z literaturo, njuno razmerje pa loči fina linija, ki pušča vsakemu svoje bistvo, le da je literatura povrhu še tista, ki varuje gledališče marsikaterih zablod, zlasti komedijantstva.² Temu spoznanju je ostal doktor Koblar zvest do zadnjega, pa čeprav so ga skušali že v času, ko je še živel, nemalokrat razvrednotiti.

Solidna, vendar tesnosrčna vzgoja mu je v gimnazijski dobi sicer omogočala razgled po klasični drami, hkrati pa je zakrivila, da je ostalo gledališče bodočemu kritiku odtujeno vse do zgodnjih dunajskih let, ko mu je bilo prav srečanje s to umetnostjo »največje doživetje«. Odtlej ga ni nihče več ustavil: *prevajal* je dramska besedila – Hebblova, Grillparzerjeva, Schillerjeva, pa tudi na primer Vojnovičev »Ekvinokcij«, in jih *uprizorjal*, ker druge možnosti ni imel, na domačem odru v Železnikih.³ Ko je uprizoril Grillparzerjevo »Prababico« tudi v Kranju, se je zapletel celo v oster *polemičen spor* s pisateljem Pregljem, ki mu je bila to igra »izrazito krščanskemu nasprotujočih načel« in »bije v obraz krščanskemu principu o večni Vsepravičnosti«. Zanimivo pa je pri tem, da je Pregelj dajal vse priznanje uprizoritvi in še celo prevajalcu in režiserju, ki je sam igral in ga je spominjal na nekdanje like v dunajskih gledališčih, čeprav je upodabljal Jaromira »z impertinentno ostrim umevanjem«. ⁴ To je bil hkrati *začetek* Koblarjevih

¹ Ustvarjalne dileme. (Izjava ob podelitvi Prešernove nagrade.) Naši razgledi 1969, 74.

² Dom in svet 1924, 75.

³ Največ v letih 1910–1912. Koblarjev prevod »Kovarstva in ljubezni« so uporabili tudi v ljubljanski Drami 1926. leta.

⁴ Pregelj je pisal v »Gorenjcu« (1913), Koblar je odgovarjal v »Zori« 1912–13 (platnice 9. zvezka) in 1913–14 (platnice 2. in 3.–4. zvezka).

polemičnih zapisov, saj je tudi pozneje rad ugovarjal vselej, ko se mu je zdel ogrožen njegov miselni ali estetski svet – spomnimo samo na njegov obračun z Zvonarjevo, ko se je po svetovni vojni vračala domov, na »večer sramote«, kot je označil Golarjevo »Zapeljivko«, na pravdo ob Župančičevi »Veroniki Deseniški« in še posebej ob Zuckmayerjevem »Veselem vinogradu«, ki je povzročil pravi razdor med slovenskimi kulturnimi delavci; poseben primer sta uprizoritvi »Tujega deteta« in »Hlapcev« v razgretim ozračju pred drugo vojno, ko je Koblar možato zavračal napade klerikalnih skrajnežev in celo izstopil iz cenzurnega sveta, hkrati pa se je upiral aplavzom na odprti sceni, ki naj bi vrgli predstavo »iz višin čiste umetnosti v dnevni krohot«.⁵

Na začetku Koblarjeve gledališke poti pa je treba omeniti še osamljen, nepodpisan *feljton* v dnevnem listu, v prvem letu po maturi. Avtorja je vznemirila javna produkcija dramske šole novega »Ljudskega odra« in objavil je svoj prvi teatrološki spis, iz katerega vejejo že mnoge značilnosti njegovega poznejšega pisanja: ljubezen do umetnosti in strogost presoje. Zapazil je resno, sistematično stremljenje, pa tudi mnoge pomanjkljivosti, zato je brez ovinkov in skorajda visokostno svetoval, naj ločijo zrnje od plev, sklenil pa s spodbudnim vabilom »per aspera ad astra«.⁶

Tak je bil prvi korak, vendar še ne začetek kontinuiranega dela. Vmes je bila velika vojna, odločilne preizkušnje, premor, ki je usmerjal pozornost vse drugam. Kakor hitro pa so se časi umirili, je znova sedal k pisalniku, predvsem kot kritik – vendar je to predmet posebne obravnave. V zvezi z našo témo pa nas posebej zanima iz prvih povojnih let domala pozabljena Koblarjeva spodbuda, ki je bila v svojem času izjemna in aktualna, še danes pa je dragocen prispevek k dramaturgiji in teatrologiji tistega in našega časa. V mislih imamo poseben *tematski zvezek* takratnega dvomesečnika za slovstvo in umetnost, revije »*Dom in svet*«.⁷ Ko se je Koblar 1923. leta pridružil doktorju Steletu kot sourednik, je očitno zapazil pomanjkljivo pozornost, ki jo je ta revija posvečala gledališču in skušal je brž zapolniti vrzel. Zvezek, o katerem govorimo, je tudi po obsegu upoštevanja vreden, po vsebini pa je bližji samostojnemu zborniku, kakršnih tudi v poznejših obdobjih nismo pripravili veliko. V njem je domala vse: primerek nove slovenske drame (Jalnove »Srenje«), več gledaliških ali knjižnih (dramskih) poročil in glos, jedro zvezka pa je devet študij in esejev, ki iz različnih zornih kotov osvetljujejo problematiko takratnega gledališča. Poglavitna vrednota je urednikova širina: povabil je k sodelovanju umetnike in strokovnjake, katerih pogledi so se z njegovimi tudi razhajali in že vnaprej je vedel, da bo tako. Najprej je dal besedo prvi dami slovenskega gledališča, ki se je malo prej vrnila iz tujine, in Marija Vera se je razpisala o zelo osebni temi: kako igralec umetnik ustvarja. Med moškimi člani ansambla se ni odločil za katerega od uradno priznanih prvakov, ampak za mladega, izobraženega Lipaha, ki je že prej izpričal tudi okretnost svojega peresa – to pa je bil med takratnimi igralci redek dar; odločil se je za razmislek o notranji režiji. Ob njem je spregovoril takrat vodilni režiser Šest o istem predmetu z docela drugačnih izhodišč – o sceničnem ozračju. Vidmar je

⁵ *Prim. opombe h knjigi Dvajset let slovenske Drame, zlasti II (Lj. 1965), str. 401 in 447.*

⁶ *Ljudski oder. Slovenec 1911, št. 207 (brez podpisa).*

⁷ *Dom in svet 1924; 2. (aprilski) zvezek je skoraj v celoti posvečen gledališču, tudi slikovni del.*

razpredal misli o kritiki, arhitekt Vurnik o gledališču kot zgradbi. Najdlje od takratnih veljavnih »uradnih« pogledov pa sta bila zadnja prispevka: mladi Silvester Škerl je razmišljal o gledališču prihodnosti, Stane Melihar pa o razmerju dveh umetnostnih zvrsti, od katerih slednja mnogim sploh ni bila umetnost: gledališče in film. Niti lutke niso bile pozabljene: o zapostavljanju te miniaturne umetnosti je pisal pesnik Miran Jarc, tudi sam avtor iger za marionete. Urednik sam je prispeval pretehtan esej z naslovom »*Za uvod nekaj o bistvu*« in v njem prvič razvil svojo že omenjeno misel o neločljivi zvezanosti literature in odrske umetnosti, misel, ki ji je ostal zvest do kraja.

Ta bogata in tudi pogumna publikacija našega teatrologa je nastala v času, ko samostojnih gledaliških knjig še skorajda nismo imeli; po Koblarjevi zaslugi je segla globlje in nakazala tudi smer razvoja.

Vsa leta od vojne do vojne je spremljal dogajanje v domačem gledališču predvsem kot ocenjevalec njegovih vzponov in spodrslijajev, v dnevnem in v revialnem tisku. Vendar ni mogoče prezreti tudi nekaterih drugih njegovih *spodbud in objav*. V prvih povojnih časih je sodeloval kot predavatelj v dramski šoli združenja gledaliških igralcev in seznanjal bodoče ustvarjalce z osnovami književnosti, predvsem kajpada dramske; s tem delom je nadaljeval tudi pozneje, kadar se je pokazala potreba, vse do nastopa profesure na visoki šoli po osvobojenju. Objavil je več sintetičnih pregledov o gledališkem dogajanju v domačih in nekaj v tujih zbornikih. Pisal je skorajda o vseh knjižnih natisih dramskih del, pa tudi o maloštevilnih strokovnih knjigah, kakršna je bila Wollmanova ali Debevčeva, in o gledaliških razstavah. Posebno študijo bi lahko namenili Koblarjevemu dramaturškemu delu pri mladi radijski postaji; pod njegovim vodstvom je bilo tam uprizorjeno marsikatero delo, zlasti domače, prej kot na odru, ali pa sploh samo tam. Poseben pomen ima tudi Koblarjevo sodelovanje pri Slovenskem biografskem leksikonu. Ni pripravljaval samo življenjepise pesnikov in pisateljev; prav njegova zasluga je, da so dobili enakovredno mesto v tej publikaciji, vsaj od Ěmila Kralja naprej, tudi gledališki ustvarjalci – dotlej je bila uvrstitev imen kakor obeh Borštnikov docela izjemna. Kako resno je pojmoval to prav tako prepotrebno kakor nehvaležno delo, priča podatek, da Koblarjevi biografski članki poldrugo desetletje po smrti še zmeraj izhajajo. Če pa se je pokazala potreba, je ugledni kritik tudi javno nastopil: ob petnajstletnici samostojnega dramskega gledališča je spregovoril pred zaveso, počastil spomin pionirjev Borštnika, Nučiča, Putjate, vse njegove besede o današnjem gledališču pa so bile ubrane na témo, da moramo to gledališče ljubiti in braniti, le tako bo lahko zorela naša narodna umetnost.⁸

Strnjeno in kontinuirano raziskovalno delo pa je omogočilo dolgoletnemu kritiku šele obdobje po drugi vojni, ko je bil imenovan za rednega profesorja na novi Akademiji za igralsko umetnost (današnji AGRFT). Najprej je izdal dva zvezka antologije *Starejša in Novejša slovenska drama*⁹ z izborom značilnih besedil in z obsežnimi komentarji. Res je, da sta bili obe knjigi namenjeni predvsem šolski rabi in sta imeli predvsem antologijski značaj, vendar sta, kot se je Koblarju pogosto dogajalo, daleč prerasli prvotni namen. To velja zlasti za tistih sosedemdeset strani drobnega tiska, s katerimi je urednik pospremil besedila in v njih nadrobno razložil razvoj in

⁸ Govor dne 17. februarja 1934 (pred slavnostno predstavo Finžgarjevega »Divjega lovca«); objavljen v »Slovincu« 20. februarja.

⁹ Državna založba Slovenije v Lj. 1951 in 1954 (Klasje 25 in 33–34).

motiviko od prvih začetkov prek zrelejših vzponov pa do moderne; kljub skromnejšemu prvotnemu namenu lahko rečemo, da je dal Koblar s to objavo trden temelj svoji poznejši, poglobljeni in dolga leta snovani dvo-delni monografiji *Slovenska dramatika*.¹⁰

To delo, objavljeno skoraj dve desetletji pozneje, tako rekoč pred pisateljevim slovesom, opisuje in ocenjuje vsa obdobja in posamezne avtorje, tokove, ki so prihajali k nam iz širokega sveta, in značilnosti, ki se vežejo z domačimi utesnjenimi razmerami. Pri tem se avtor ustavlja ne samo ob vrhovih in analizira podrobno ne samo Linhartovo ali Levstikovo, Vošnjakovo ali Cankarjevo, Grumovo ali Kreftovo delo, temveč seznanja bralca z dolgo vrsto komaj znanih, pogosto nenatisnjenih ali neuprizorjenih dramskih besedil, ki jih hranijo naši arhivi. Lahko rečemo, da skoraj ni pisca ali besedila, ki sta zapustila kakršno koli sled v razvoju slovenske književnosti, pa bi v tej knjigi ne bilo vsaj omenjeno, večidel pa tudi ocenjeno. Pri tem je avtor kritično uporabil vse dotedanje študije, kritične odmeve v dnevnem in revialnem tisku in vse to tudi dokumentiral. Razumljivo je, da je bil pri uporabi takih virov v veliki meri navezan na svoje delo, ki ga je opravljajal pol stoletja: gledališke in literarne ocene, akademska predavanja, ravnokar omenjeni antologijski knjigi in še kaj. Izsledke vseh svojih prej objavljenih del je zdaj poglobil, podrobneje razčlenil in strnil v sintetičen oris iskanj in prizadevanj domače dramske književnosti. In ne samo književnosti, saj se je avtor v uvodu skorajda opravičil, da pričujoče delo ne bo moglo biti samo zgodovina dramatike, temveč odsev slovenske kulturne rasti in poglavitni dejavnik v razvoju slovenskega gledališča. Prav v tem pa je posebni pomen Koblarjeve monografije, saj združuje obe prvini, o katerih je spregovoril že na začetku svoje raziskovalne poti in jima je vselej iskal ravnovesje tudi v kritičnih poročilih o gledališču.

Tako obsežnega, pretehtanega, v podrobnostih razčlenjenega in hkrati z zrelemi sintezami sklenjenega dela o slovenskem dramskem slovstvu, v veliki meri pa tudi o razvoju domače odrske umetnosti, dotlej nismo imeli in tudi danes še ni preseženo. Koblarjeva Slovenska dramatika je hkrati zgodovina, kritična monografija, splet esejev in zanesljiv vademecum, ki nam odstira nove razglede in kritično preverja že znane izsledke; je del slovenske literarne zgodovine, osvetljen iz specifičnega zornega kota, in hkrati del v celoti še nenapisane zgodovine domačega gledališča.

Malo pred smrtjo je bilo dokončano in dotiskano to tako rekoč vse življenje snovano delo, ki ne preseneča samo s svojimi pogledi, ampak tudi v nenavadno mladostnim peresom, zanesljivostjo in tudi nepristranostjo. Do neke mere je sicer upravičen občutek, zapisan po izidu, da so v tem delu kdaj pa kdaj bolj v ospredju nekatera ekskluzivna ideološka besedila (Majcen, Pregelj) kakor pa na primer Grumov Dogodek v mestu Gogi, ki po Koblarjevi presoji sicer res močno »vpliva na čute in duha«, vendar »ne odrešuje«. ¹¹ Takih primerov bi mogli odbrati še več, vendar bi ne mogli razvrednotiti sodbe o strpnem presojevalcu, ki je vselej spoštoval tudi drugače misleče. Sicer pa Koblar svojih pogledov nikoli ni tajil; nasprotno, priznaval je, da je vselej, tudi v kritiki, »skušal uveljaviti svoj idealistični estetski nemir, pa tudi svoj idealistični družbeni nazor;« tuja pa mu je bila »nazor-ska ožina, ki izhaja iz katerihkoli družbenopolitičnih opredelitev«. ¹²

¹⁰ Slovenska matica v Lj.; I. del 1972, II. del 1974 (z letnico 1973).

¹¹ A. Inkret, *Naši razgledi 1975*, 181.

¹² Dvajset let slovenske Drame I, 24.

Med objavo obeh antologij o domači drami in monografije o slovenski dramatikki je nastalo poleg akademskih predavanj, obširnega uredniškega dela, zlasti pri izdajanju slovenskih klasikov, sodelovanja v gledaliških listih in drugih periodičnih publikacijah s članki o dramatikih in odrskih ustvarjalcih, še veliko drugega. Naj bodo omenjeni samo temeljni prispevki k naši dramaturgiji in teatrologiji, ki so izhajali od srede petdesetih pa do konca šestdesetih let v samostojnih knjigah ali zbornikih.

Najprej je bil dotiskan prevod Lessingove *Hamburške dramaturgije*.¹³ Temu klasičnemu delu evropske teatrologije, dotlej pri nas znanemu le ožjemu krogu poznavalcev, je napisal prevajalec obsežno uvodno študijo in še obsežnejši komentar, dodal pa je tudi vsa pomagala za lažjo uporabnost knjige. Koblar je s tem predstavil nemškega dramaturga kot enega izmed najizrazitejših mislecev osemnajstega stoletja in poudaril njegov dvojni pomen: razsvetljenko borbeni in estetsko kritični. Že v prvih odstavkih omenja znano primerjavo utemeljitelja nemške narodne drame in začetnika klasicizma, z našim Linhartom, ji v nekaterih pogledih pritrjuje in hkrati zavrača poenostavljanje take primerjave, saj sta delovala pisatelja v povsem različnih družbenih razmerah in v drugačnih razvojnih obdobjih. Za nas je največjega pomena Lessingovo prizadevanje za narodno gledališče; prav v tem je tudi vez z Linhartovimi cilji, čeprav jih ta v veliko manj prijaznih razmerah ni mogel uresničiti. Sama knjiga, ki jo je izročal slovenskim bralcem, sto štirje listi *Hamburške dramaturgije*, je bila resda namenjena Nemcem, vendar njegovo delo presega narodni okvir in je eden izmed najtehtnejših prispevkov svetovni gledališki literaturi. Prav zato se je zdelo Koblarju in Cankarjevi založbi utemeljeno in prav, da bi jo lahko prebirali v svojem jeziku. Da pa bi Koblar približal nemškega misleca, je tudi nadrobno opredelil njegove značilnosti, tako nerazpoloženje do francoske tragedije, prizadevanje, da bi dobil v nemški kulturi pravo mesto Shakespearea, prav tako razvidno pa je analiziral njegov odnos do Aristotela in razlike med pojmovanjem tragedije pri obeh teoretikih. Še posebej pa so za širši krog bralcev koristne prevajalčeve opombe s pojasnili o sleherni manj znani podrobnosti, vselej z navajanjem virov.

Ob slovenskem gledališkem jubileju, stopetdesetletnici Županove Micke, je pripravil za zbornik *Linhartovo izročilo zanesljiv, četudi zgoščen pregled razvoja domače dramske tvornosti*.¹⁴ Kljub temu, da je v zborniku razvoj gledališke dejavnosti razložen posebej, v obširnejšem teatrološkem eseju (Filipa Kalana), se Koblar tudi to pot ni mogel in ni hotel odreči svoji tezi o neločljivosti dramske književnosti in gledališča samega. Tako izhodišče pa je terjalo že Linhartovo delo samo; zato je pisec v uvodu poudaril, da je bil prvi ustvarjalec naše odrske besede tudi njen prvi uprizoritelj in je postal utemeljitelj slovenskega gledališča; prav tako pa je sklenil svoje razmišljanje z ugotovitvijo, da je bila od nekdaj in povsod pobuda za narodno dramo – močno razvito gledališče. Tudi ta pregledna študija je postala in ostala ena od osnov za bodočo Koblarjevo monografijo o slovenski dramatikki.

Nekaj let pozneje se je odločil dolgoletni spremljevalec gledališkega dogajanja v širokem razponu med prvo in drugo vojno za komentiran

¹³ *Cankarjeva založba v Lj. 1956, z uvodom (str. 7–42) in opombami (str. 403–468).*

¹⁴ *Drama SNG, v Lj. (ob dvestoletnici rojstva A. T. Linhartia). Koblarjev prispevek je na uvodnem mestu (str. 11–29).*

ponatis svojih kritičnih poročil v dveh knjigah.¹⁵ Poseben pomen daje tej objavi avtorjev *uvodni esej*, ki ne samo pojasnjuje nastanek obeh knjig, ampak nas seznanja na nekaj straneh s temeljnimi značilnostmi slovenskega gledališkega razvoja tistega časa, repertoarnimi, personalnimi, finančnimi in organizacijskimi vprašanji. Orisal je obnovevitev starega teatra še pred koncem svetovne vojne, delovanje konzorcija in poddržavljenje, repertoarna razmerja in vrzeli v domačem sporedu, problem tujkov v ansamblu, ki dolgo ni imel možnosti samostojnega razvoja, predvsem pa so dragoceni miniaturni (osebno obarvani in vendar večidel veljavni) portreti docela različno in ostro profiliranih režiserjev, ki so prav s svojo različnostjo in s posebnostmi svoje umetniške naravnosti dajali svojevrsten mik dogajanja na slovenskem odru tistega časa. Nobenemu ni mogel nameniti na teh straneh več kot nekaj vrstic, včasih le nekaj besed, in vendar se je nekdanji kritik in zdaj zgodovinar ob slehernem primeru približal bistvu posameznih ustvarjalcev: zaslužnega Nučiča, zraslega še iz včerajšnje tradicije; teatraličnega in prelahkotnega, četudi vselej uporabnega Šesta; bolj poglobljenega Skrbniška, ki je težil k realistični psihološki stvarnosti; Debevca, ki je skušal združiti poetični značaj dramske umetnine z njenim etičnim poudarkom; temperamentnega Krefta, ki si je želel spojiti teatraličnost s psihološko resničnostjo in tudi aktualno tendenčnostjo; Stupico, ki je težil k sodobnemu realizmu in družbeni kritiki; gosta Gavello, ki je s svojim modernim, močno individualiziranim akademizmom odpiral igralcem nove poti. Tudi v teh dveh knjigah so posebna dragocenost opombe, ki ne dokumentirajo samo objavljeno (in izloženo) gradivo, ampak razkrivajo predvsem tista ozadja, ki so spodbujala ali zavirala rast naše gledališke umetnosti in izživala Koblarjeve deloma že omenjene polemične replike (spor z Zvonarjevo, problem ruskih prišlekov v domači ansambel, gospodarska kriza, ki je prerasla tudi v umetniško, zapleti ob nekaterih predstavah, na primer ob Veselem vinogradu, ob sovjetskih komedijah ali ob Hlapcih itd. Skratka, gre za knjigo, ki je še zmeraj aktualna, hkrati pa dragoceno gradivo za preučevanje (pol)pretekle zgodovine slovenskega teatra. Edino, kar bi knjižni redakciji lahko očitali, so nekateri profesorjevi popravki »redov« (prvotno »izborna« režija, na primer, je v knjigi le še »dobra«).

Tudi zbornik razprav in esejev *Shakespeare pri Slovencih*, ki ga je pripravil Koblar ob dramatikovi štiristoletnici,¹⁶ je spodbudila pač jubilejna priložnost, vendar urednik z njim ni hotel vzbujati slavnostnih občutij. S to knjigo je skušal mojstra približati in poživiti zanimanje zanj, saj mu je bil nepogrešljiv del naše izobrazbe. Pravi namen je bil, tako je zapisal, da bi ob Shakespearu iskali tudi sebe. Koblar se je že prej pogosto vračal k Shakespearu, ne samo v akademskih predavanjih; spomnimo samo na njegove spremne misli v mnogih zvezkih *Vežane besede*. Zdaj je zbral krog sebe širši krog sodelavcev iz različnih generacij in z raznorodnimi pogledi, sam pa je prispeval poleg uvodnih misli tudi esej o Shakespearovem dramskem in pesniškem slogu. Hkrati pa je v uvodu potožil, da ni mogel v celoti uresničiti svoje zamisli, saj je na nekatere prispevke čakal zaman. Kljub temu se je ta publikacija dostojno pridružila številnim novim prevodom,

¹⁵ Dvajset let slovenske Drame I–II. Slovenska matica v Lj. 1964 in 1965. *Uvodni esej* je v prvi knjigi, str. 5–25.

¹⁶ Slovenska matica v Lj. 1965. – Poleg urednika so sodelovali Mirko Zupančič, Vladimir Kralj, Jože Javoršek, Josip Vidmar, Janko Kos in Dušan Moravec.

uprizoritvam, razstavam in odmevom v periodičnem tisku, le malo manj kot dvesto let zatem, ko je stopil Shakespeare po Linhartovi zaslugi v zavest našega človeka in v snovanje naše narodne omike.

Ob drugačni, vendar tudi jubilejni priložnosti, ob stoletnici Dramatičnega društva, se je odzval profesor Koblar povabilu Slovenskega gledališkega muzeja in napisal za posebni zvezek njegove raziskovalne revije obširno razpravo o *gledališkem šolstvu* pri nas.¹⁷ Če upoštevamo že omenjeno spoznanje, da se ukvarjajo večja Koblarjeva dela predvsem z dramskim slovstvom, četudi ga vselej vežejo z gledališčem samim, je ta razprava med vsemi njegovimi najbolj izrazito teatrološka in hkrati ena najobsežnejših. Hkrati pa je treba spet poudariti, da daje več kot obeta ime: ne gre samo za oris posebne veje šolstva, ampak tudi za mnoge nove osvetljave gledaliških poti, kar je z razvojem takega strokovnega šolstva kajpada neločljivo. Avtor svoje delo skromno imenuje osnutek za temeljitejšo raziskavo, vendar se ustavlja ob vseh mejnikih od Levstikove zamisli ob rojstvu Dramatičnega društva in Nollijeve Priročne knjige za glediške diletante, prve »učilnice« Dragoile Odijeve prek zapletov v deželnem zboru, Borštnikovih in Verovškovih prizadevanj do načrta za triletno dramsko šolo, ki jo je onemogočila Borštnikova smrt in šole igralskega združenja, pri kateri je avtor že tudi sam sodeloval. Pri tem uporablja Koblar poleg časnikov tudi mnoge dotlej neznane vire, zlasti Obravnave deželnega zbora in poročila deželnega odbora kranjskega. Dragocen prispevek k posebnemu poglavju naše gledališke zgodovine, ki razkriva tudi vzroke za počasen razvoj te umetnostne zvrsti v naši nedavni preteklosti.

Vzporedno z monografijo Slovenska dramatika I–II pa je nastajalo še drugo delo z naslovom *Zgodovina drame*.¹⁸ Delo je izšlo v petih, žal le ciklostilno razmnoženih snopičih med leti 1962 in 1971. V tem primeru predmet profesorjeve raziskave ni bila slovenica, ki ji je namenil vselej največ pozornosti, temveč razvoj svetovnega dramskega slovstva, vsaj posredno pa tudi gledališča. Desetletja je seznanjal svoj seminar s temeljnimi mejniki tega razvoja od antične tragedije in komedije, srednjeveških misterijev in razcveta renesančne drame, prek baroka in rokokoja, racionalizma in romantike do realizma, naturalizma, simbolizma, ekspresionizma in najnovejših smeri v evropski, pa tudi ameriški dramati. Razumljivo je, da pri tem ni šlo toliko za nova odkritja, kar velja za mnoga Koblarjeva slovenistična dela; ti snopiči temelje na mnogih tujih virih in literaturi, ki jo avtor vselej tudi navaja, hkrati pa opozarja ob mnogih primerih, kdaj in kako smo se s posameznimi dramskimi stvaritvami seznanjali tudi na naših odrih. Kljub temu, da gre za pregleden opis in sintezo že znanega, pa je v teh petih sešitkih, ki so nastajali predvsem kot (visoko)šolski učbenik, tudi veliko avtorjevih osebnih osvetljav in izvirnih pogledov, ki približujejo tudi to Koblarjevo delo monografiji o temeljnih tokovih v razvoju evropske (in svetovne) dramske književnosti (in gledališča). Zato je škoda, da je ostalo to delo, ki obsega nič manj kot petsto strani, nenatisnjeno in le malokomu dosegljivo, zlasti še, ker tudi sicer takega dela še nimamo na naši gledališki polici. Nemara bi bilo le mogoče to vrzel še zapolniti.

¹⁷ Zgodovinski oris vzgoje za slovensko gledališko umetnost. *Dokumenti SGM III. Lj. 1967, str. 30–91.*

¹⁸ Delo je izhajalo kot »povzetki iz predavanj« AGRFT (skripta) v letih 1962–1971, le zadnji snopič je razmnožila Univerzitetna tiskarna v 500 izvodih.